

Perspectives de Recerca i Intervenció Socioantropològica

2015/2016

Codi: 43141

Crèdits: 15

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313769 Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social	OB	0	1

Professor de contacte

Nom: Diana Marre

Correu electrònic: Diana.Marre@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Equip docent

Maria Teresa Tapada Berteli

Maria Valdés Gázquez

Aurelio Díaz Fernández

José Luis Molina González

Jorge Grau Rebollo

Josep Lluís Mateo Dieste

Hugo Valenzuela García

Equip docent extern a la UAB

Verena Stolcke

Prerequisits

No hi ha prerequisits

Objectius

Aquest mòdul forma part dels mòduls comuns que han de cursar tots / es els / les es

objectius :

- Orientar la recerca cap a la comprensió dels processos emergents d'adaptació de c
- Conèixer els problemes epistemològics i metodològics que comporta la comparació t
- Conèixer el valor de les investigacions etnogràfiques per al disseny d'intervenci

Competències

- Conèixer els desenvolupaments epistemològics i metodològics relatius a la recerca en antropologia i a la intervenció social en contextos de diversitat cultural.

- Conèixer i aplicar els dissenys teòrics i metodològics, les estratègies i les tècniques de recollida i anàlisi de dades específiques per a fer recerques flexibles i emergents en antropologia.
- Conèixer i aplicar els diversos procediments desenvolupats en antropologia per a fer comparacions transculturals.
- Dissenyar programes d'intervenció social i de cooperació i desenvolupament avaluant-ne l'adequació cultural.
- Fer recerca etnogràfica i teòrica sobre qüestions antropològiques vinculades amb les identitats i les transnacionalitats.
- Identificar en el treball de camp etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i edat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguin comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis
- Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina per a analitzar contextos etnogràfics específics.
- Treballar en equip i generar sinergies en entorns de treball amb diverses persones que treballen de manera coordinada i col·laborativa.
- Utilitzar amb eficàcia les tecnologies de la informació i de la comunicació en la recollida, l'elaboració i la transmissió de coneixement.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els coneixements adquirits i resoldre problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos d'intervenció particulars, en el treball antropològic documental.
2. Comunicar conclusions en un context de presentació d'un treball d'investigació antropològic.
3. Discriminar l'ús diferencial d'arxius etnogràfics transculturals i inventaris de dades etnogràfiques codificades.
4. Establir relacions i xarxes entre persones en un context d'investigació sobre diversitat.
5. Fer servir les tècniques de les xarxes socials en la recollida i l'anàlisi de dades.
6. Identificar elements rellevants en documents institucionals i textos científics que permetin formular judicis i reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques en antropologia.
7. Identificar els arxius etnogràfics transculturals i la seva utilitat històrica i actual per a la investigació en antropologia.
8. Identificar els mètodes d'investigació que s'utilitzen en investigacions etnogràfiques concretes.
9. Identificar en el treball d'etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i edat.
10. Identificar en les monografies etnogràfiques diferències que es corresponen amb contextos del saber nacionals i ètnics amb diferents perspectives de gènere.
11. Identificar la dialèctica entre particularisme i comparació que filtra tota la història de l'antropologia als documents teòrics i etnogràfics.
12. Identificar l'adequació dels programes d'intervenció social i/o els de cooperació i desenvolupament en un context sociocultural determinat.
13. Realitzar treballs en equip que involucrin diferents persones que treballen de forma coordinada i col·laborativa en l'anàlisi d'estudis antropològics i en la recollida i anàlisi de dades etnogràfiques.
14. Reconèixer i fer servir les tecnologies de la informació i de la comunicació d'acord amb el context etnogràfic de recerca o d'intervenció triat.
15. Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina més adequats al context etnogràfic específic d'investigació.

Continguts

Història i teoria d'antropologia orientada a la intervenció social i polítiques púb

- Sessió 1. L'Institut d'Estudis Africans i la "antropologia pràctica" de Bronislaw M
- Sessió 2. Metodologies participatives: la "intervenció participant" d'Allan Holmber
- Sessió 3. Ètica i antropologia. Els codis deontològics de l'AAA i de la SfAA.
- Sessió 4. L'Escola de Chicago com a punt de partida i altres aportacions sociològic
- Sessió 5. Unes reflexions a partir de casos, d'experiències.
- Sessió 6. Antropologia per a la intervenció en l'àmbit de les polítiques públiques.
- Sessió 7. Impacte social de polítiques d'intervenció urbana (I): projectes de regen
- Sessió 8. Impacte social de polítiques d'intervenció urbana (II): antropologia del
- Sessió 9. Conclusions: És que és evitable?

Dimensions culturals de la globalització

- Sessió 1: Globalització: concepte, etapes, història. Imperialisme, Colonialisme, De
- Sessió 2: Modernitat, cosmopolitisme, transnacionalisme i desigualtats -minorías, r
- Sessió 3: Dimensions culturals de la globalització -¿'Choque de civilitzacions ','
- Sessió 4: 'Noves' formes de vida 'privada-íntima' a la globalització: 'mercantilitz
- Sessió 5: Dimensions econòmiques -comerç, 'commodities', consum, treball, finances,
- Sessió 6: Dimensions polítiques -estat-nació, governabilitat global, 'comunitat ima
- Sessió 7: Dimensions socials -moviments, migracions, turisme, 'nomadism'- de la glo
- Sessió 8: Dimensions tecnològiques -medias, Internet, sociabilitat virtual, xarxes
- Sessió 9: Antropologia de la globalització, Antropologia transnacional, Treball de

Gènere i classificacions

- 1. De LA DONA universal a les relacions de gènere ja que " les dones no neixen sinó
- 2. Origen paradoxal del concepte de gènere - essencialismes biològics versus constr
- 3. Fronteres sexuals i la definició de grups socials al voltant del gènere (JL . M
- 4. A propòsit de les desigualtats entre dones - de desigualtats múltiples a ' inter
- 5. El cos sexual : ¿ ' naturalesa ' i / o ' cultura ' , matèria i / o esperit ? (V
- 6. Representacions de gènere en la producció audiovisual (J. Grau)
- 7. Seminari de discussió : presentació i debat sobre les aplicacions del curs a les

Anàlisi de xarxes socials

- Sessió 1. Presentació del curs . Introducció . Origen. Concepció social subjacent.
- Sessió 2. Definicions elementals : densitat , distàncies . Centralitat. Cohesió . P
- Sessió 3. Taller d'anàlisi de xarxes socials (I) .
- Sessió 4. Taller d'anàlisi de xarxes socials (II) .
- Sessió 5. Capital social , xarxes socials i enclavaments .
- Sessió 6. Les xarxes de col·laboració científica .
- Sessió 7. Presentació de treballs i conclusions.

Projectes I

- Sessió 1. Tipus d'investigació .
- Sessió 2. Conceptes i debats clau .
- Sessió 3. Tipus d'investigació : desenvolupament sobre investigació qualitativa i e
- Sessió 4. Estructura i contingut d'un projecte de recerca (TFM) .
- Sessió 5. Marc teòric : antecedents i estat de la qüestió .
- Sessió 6. Objectius i aplicabilitat.
- Sessió 7. Hipòtesi , supòsits i operacionalització.
- Sessió 8. Estratègia d'investigació.
- Sessió 9. Selecció i mostreig .
- Sessió 10. Disseny tècnic : recollida i anàlisi de la informació.
- Sessió 11. Factibilitat i fases de realització

Metodologia

- Clases magistrales / expositivas
- Lectura y análisis de artículos / Informes de interés
- Presentación / exposición oral de trabajos
- Tutorías
- Estudio personal
- Elaboración de trabajos

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Clases magistrals / expositivas	93,75	3,75	6, 10, 11
Tipus: Supervisades			
Presentació / exposició oral de treballs	10	0,4	13, 14
Tutories individuals	33,75	1,35	7, 8, 12
Tipus: Autònomes			
Elaboració de treballs	50	2	1, 4, 5, 9, 13
Estudi personal	62,5	2,5	3, 8, 10, 15
Lectura i anàlisi d'articles / Informes d'interès	75	3	6, 8, 10, 12

Avaluació

Aquest apartat de la guia docent conté tota la informació relacionada amb el procés L'avaluació s'entén com un procés continu que s'estén durant el període lectiu. Les qualificacions emprades seran en l'escala 0-10 amb un únic decimal. Per considerar superat el mòdul es necessitarà una nota mínima de 5,0 com a nota mi La programació de les activitats d'avaluació no es podrà modificar llevat que hi ha Els que "realitzin qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació signifi La qualificació de "No avaluable" en l'acta final d'avaluació implica l'esgotament La còpia o plagi de material, tant en el cas de treballs com en el cas d'exàmens, c

El Màster té dos semestres (setembre-gener i febrer-Juny) i cada un s'avalua indepe El mòdul s'aprova a través de:

- L'assistència a un mínim del 80% de les classes de cada bloc.
 - L'aprovació de cada bloc que té una avaluació específica, que es comunicarà al se
 - L'aprovació d'una avaluació general del mòdul que constitueix el 50% restant de l
- La data de lliurament del treball de cada mòdul consta en el calendari del màster. Cada professor determinarà la fórmula de lliurament dels treballs (a través del cam El professorat comunicarà el resultat de l'avaluació per les vies establertes i obr El / la estudiant pot sol·licitar tutories amb el professorat del màster al llarg d Amb caràcter general, la no presentació de qualsevol de les instàncies avaluatives En casos excepcionals, degudament justificats, la comissió del programa de màster p

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa a classe	20%	10	0,4	7, 11, 15
Entrega d'Informes / treballs	30%	15	0,6	1, 3, 5, 13, 15

Bibliografía

Historia y teoría de antropología orientada a la intervención social y políticas públicas

Bibliografía obligatoria:

1. San Román T. (2006) ¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales. *Revista de Antropología Social*, 15, 373- 410

2. Uno de los tres siguientes (a elegir):

- Díaz A. (1998) Unas investigaciones aplicadas. En: Hoja, pasta, polvo y roca. Naturaleza de los derivados de la coca. Bellaterra, UAB, 25- 34.

- Sánchez Molina, R. (2009) Introducción. Del colonialismo al transnacionalismo: contextos y aplicaciones de la Etnografía en la Antropología social y cultural, en mismo (ed.) *La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología social y cultural*, Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces, pp. 13- 54

- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. *Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología*, núm.10, enero- junio, 21- 49.

Bibliografía recomendada

- Arbaci, S. & Tapada- Berteli, T. (2012) Social inequality and urban regeneration in Barcelona city centre: reconsidering success. En: *European Urban and Regional Studies* 19(3) 287- 311.

- Benedict B. (1967) The Significance of Applied Anthropology for Anthropological Theory. *Man, New series*, 2, 4, December, 584- 592.

- Borofsky R (2000) Public anthropology: where to, what next? *Anthropology News* 45: 9-10.

- Breese JR, Richmond D. (2002) Applied Sociology and Service Learning: The Marriage of Two Movements. *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*, 4, 1, 5- 13.

- Bulmer M. (1985) Applied Sociology- There Are More Strings to Your Bow Than This. *Contemporary Sociology*, 14, 3, May, 304- 306.

- Cernea M. M.& Guggenheim, S. eds (1993) *Anthropological Approaches to Resettlement. Policy, Practice, and Theory*. USA: Westview Press.

- Chambers E. (1989) *Applied Anthropology: A Practical Guide*. Illinois: Waveland Press.

- Cohen R. (1985) Social Theory and Critical Analysis in Applied Anthropology. *American Behavioral Scientist*, 29, 2, November - December, 249- 264.

- Cohen R. (1985) Social Theory and Critical Analysis in Applied Anthropology. *American Behavioral Scientist*, 29, 2, November - December, 249- 264.

- Eddy EM, Partridge WL., eds. (1987) *Applied Anthropology in America*. New York, Columbia University Press.

- Embree JF. (1945) Applied Anthropology and Its Relationship to Anthropology. *American Anthropologist, New Series*, 47, 4, October - December, 635- 637.

- Ervin A. M. (2000) *Applied Anthropology. Tools and perspectives for contemporary practice*. USA: Allyn & Bacon.

- Fantova F. (2007) Repensando la intervención social. *Documentación social*, 147, 183- 198.

- Foster, GM. (1974 [1969]) *Antropología aplicada*. Buenos Aires, Amorrortu.
- Fox KJ. (1996) The Margins of Underdog Sociology: Implications for the «West Coast AIDS Project». *Social Problems*, 43, 4, Nov, 363- 386.
- Giménez C. (2002) Planteamiento multifactorial para la mediación e intervención en contextos multiculturales. Una propuesta metodológica de superación del culturalismo. En: García Castaño FJ, Muriel C., eds. (2002) *La inmigración en España: contextos y alternativas. Actas del III Congreso sobre la Inmigración en España*. Granada, Laboratorio de Estudios Interculturales, vol. II, 627- 644. PDF
- Giménez, C. (ed.) (1999) *Antropología más allá de la academia: aplicaciones, contribuciones, prácticas e intervención social*. Santiago de Compostela: Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español FAAEE.
- Goldschmidt W. (ed.) (1979) *The Uses of Anthropology*. Washington, D.C., American Anthropological Association.
- Gouldner AW. (1957) Theoretical Requirements of the Applied Social Sciences. *American Sociological Review*, 22, 1, February, 95- 102.
- Jabardo M., Monreal, P. & Palenzuela, P. (eds.) (2008) *Antropología de orientación pública: visibilización y compromiso de la antropología*. XI Congreso de Antropología de la FAAEE, Donostia, Ankulegi Antropologia Elkarteak [en línea] <www.ankulegi.org>. [Acceso 2- 7- 2014]
- Kuper A. (1973 [1973]) *Antropología y colonialismo*. En: *Antropología y antropólogos. La escuela británica 1922- 1972*. Barcelona, Anagrama, 123- 147.
- Leclerc G. (1973 [1972]) *Antropología y Colonialismo*. Madrid, Alberto Corazón.
- Monreal P. (1998) Los antecedentes históricos de la Escuela de Chicago. En: *Antropología y pobreza urbana*. Madrid, La Catarata, 19- 27.
- Okongwu, A. F. & Mencher, J.P. (2000) The anthropology of public policy: shifting terrains. En: *Annual Review of Anthropology*. Vol.29: 107- 124.
- Rossi PH. (1980) The Presidential Address: The Challenge and Opportunities of Applied Social Research. *American Sociological Review*, 45, December, 889- 904.
- Ruiz Ballesteros, E. (2005) *Intervención social: cultura, discursos y poder: aportaciones desde la antropología*. Madrid: Talasa.
- Sánchez Molina R. (2009) *La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología Social y Cultural*. Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces.
- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. *Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología*, núm.10, enero- junio, 21- 49.
- Shore C. (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. *Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología*, núm.10, enero- junio, 21- 49.
- Tapada- Berteli, T. & Arbaci, S. (2011) Proyectos de regeneración urbana en Barcelona contra la segregación socioespacial (1986- 2009): ¿Solución o mito?. En: *ACE: Architecture, City and Environment*. [En línea] Año VI, núm. 17 Junio. http://www.wcpsv.upc.es/ace/Articles_n17/articles_PDF/ACE_17_SE_23.pdf>. ISSN 1886- 4805- [Acceso 2- 7- 2014]
- Vidal RVV. (2006) Operational Research: A Multidisciplinary Field. *Pesquisa Operacional*, 26, 1, Janeiro - Abril, 69- 90.
- Whyte WF., ed. (1991) *Participatory Action research*. Newbury Park, Sage.

Dimensiones culturales dela globalización

Bibliografía obligatoria:

1. Robertson, R. 1992. *Globalization. Social Theory and Global Culture*. London: Sage. Chapter 2: The cultural turn, p. 32-49. Se discutirá en la sesión 3
2. Appadurai, A. 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: Public World, Chapter 1: Here and now, p. 1-27. (Versión en castellano: Appadurai, A. [1996] 2001. *La modernidad desbordada. Dimensiones Culturales de la Globalización*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, Capítulo 1: Aquí y ahora, p. 17-41). Se discutirá en la sesión 5.
3. Scheper-Hughes, N. The Global Traffic in Human Organs en Inda, J. X. & Rosaldo, R. (eds) 2002. *The Anthropology og Globalization. A reader*. London: Blackwell, 270-308. Se discutirá en la sesión 7

Bibliografía recomendada:

- Appadurai, A. 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: Public World.
- Appadurai, A. (ed.) 2001. *Globalization*. Durham (NC): Duke University Press.
- Bauman. Z. [2008] 2010. *Mundo-consumo. Ética del individuo en la aldea global*. Barcelona: Paidós.
- Beck U. & Beck-Gernsheim, E. [1990] 2001. *El normal caos del amor: las nuevas formas de la relación amorosa*. Barcelona: Paidós.
- Beck U. & Beck-Gernsheim, E. [2011] 2012. *Amor a distancia. Nuevas formas de vida en la era global*. Barcelona: Paidós.
- Beck, U. [1997] 1998. *Qué es la globalización. Falacias del globalismo. Respuestas a la globalización*. Barcelona: Paidós.
- Beck. U. [1999] 2000. *Un nuevo mundo feliz. La precariedad del trabajo en la era de la globalización*. Barcelona: Paidós.
- Childhood 1996. Editorial: The Globalization of Childhood or Childhood as a Global Issue, *Childhood* 1996 3: 307-311.
- Edelman M. & Haugerud, A. (eds) 2005. *The Anthropology of Development and Globalization. From Clasical Political Economy to Contemporary Neoliberalism*. London: Blackwell.
- Eriksen, T. H. 2003. *Globalization. Studies in Anthropology*. London: Pluto Press.
- Eriksen, T. H. 2007. *Globalization. Key Concepts*. Oxford: Berg.
- Gaggiotti, H. 2012. The rhetoric of synergy in a global corporation. Visual and oral narratives of mimesis and similarity en *Journal of Organizational Change Management* Vol. 23 No. 2, pp. 265-282. DOI 10.1108/09534811211213946
- Geertz. C. [1984, 1986] 1996. *Los usos de la diversidad*. Barcelona: Paidós.
- Illouz, E. [2006] 2007. *Intimidades congeladas. Las emociones del capitalismo*. Buenos Aires: Kraft.
- Inda, J. X. & Rosaldo, R. (eds) 2002. *The Anthropology og Globalization. A reader*. London: Blackwell.
- Jameson, F. & Miyoshi, M. (eds). 1999. *The cultures of globalization*. Durham (NC): Duke University Press.
- Radin, M. J. 1996. *Contested Commodities. The trouble with trade in sex, children, body parts and other things*. Cambridge (M): Harvard University Press.
- Ray, L. 2007. *Globalization and everyday life*. London: Routledge.

- Ritzer G. & Atalay Z. (eds.) 2010. *Readings in Globalization. Key Concepts and Major Debates*. London: Willey-Blackwell.
- Ritzer G. 2011. *Globalization. The Essentials*. London: Willey-Blackwell.
- Ritzer, G. (ed.) 2007. *The Blackwell Companion to Globalization*. London: Blackwell.
- Ritzer, G. 2009. *Globalization. A Basic Text*. London: Blackwell.
- Russell Hochschild, A. [2003] 2008. *La mercantilización de la vida íntima. Apuntes de la casa y el trabajo*. Buenos Aires: Katz.
- Sassen, S. 2007. *Una sociología de la globalización*. Buenos Aires: Katz.
- Scheper-Hughes, N. & Wacquant, L. 2002. *Commodifying bodies*. London: Sage.
- Steger, M. B. 2003. *Globalization. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Zelizer, V. [2005] 2009. *La negociación de la intimidad*. México: FCE.
- Zelizer, V. [1994] 2011. *El significado social del dinero*. México: FCE.

Género y clasificaciones

Bibliografía obligatoria:

- Stolcke, V. "¿Es el sexo para el género lo que la raza para la etnicidad... y la naturaleza para la sociedad?", *Política y cultura*, 2000 (14), pp. 25-60.
- Stolcke, V. "Homo clonicus. ¿Entre la naturaleza y la cultura?", en R.D. Díaz Cruz y A. González Echevarría (coords), *Naturaleza, cuerpos y culturas. Metamorfosis e intersecciones*, UNAM, México D.F, 2010, pp. 279-316.

Bibliografía recomendada

1. De LA MUJER universal a las relaciones de género pues "las mujeres no nacen sino que se hacen" (Simone de Beauvoir); historia de una relación

Stolcke, V., "¿Qué revolución feminista en la enseñanza: 'Estudios de la mujer' o 'integración curricular'?" *Papers. Revista de Sociología*, 1988: 33-42.

Moore, H.L., "Antropología y feminismo: historia de una relación", H.L. Moore, *Antropología y feminismo*, Madrid: Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, 1991.

Stolcke, V., "La mujer es puro cuento: la cultura del género," *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, sèrie monogràfics: A propòsit de cultura, no. 19, 2003.

Strathern, M., "An awkward relationship: The case of feminism and anthropology", *Signs* 12 (2), 1987.

Fausto-Sterling, A., *Cuerpos sexuados*, Barcelona: Editorial Melusina, 2006 (publ. Original 2000).

2. Origen paradójico del concepto de género - esencialismos biológicos versus constructivismos; del dimorfismo sexual a las relaciones de género hechas en la vida en sociedad

Rubin, G., "El tráfico de mujeres: notas sobre la economía política del sexo", *Nueva Antropología* vol. VII, no. 30, México D.F., 1986 (1era ed. 1975).

Scott, J.W., "El género: una categoría útil para el análisis histórico", en J.S. Amelang & M. Nash, *Historia y género: Las mujeres en la Europa moderna y contemporánea*, Valencia, Edicions Alfons el Magnànim, 1990.

Rowbotham, Sheila. "Lo malo del "patriarcado", en R. Samuel (ed.), *Historia popular y teoría socialista*, Barcelona Editorial Crítica, 1984.

Leacock, E., "Women's status in egalitarian society: Implications for social evolution", *Current Anthropology* 19 (2) 1978.

Stolcke, V., "Dialéctica de género en el trabajo en las plantaciones de café - Sao Paulo, Brasil", R. Piqué & M. Ventura (eds), *América Latina. Historia y Sociedad. Una Visión Interdisciplinaria (Cinco años de Aula Oberta en la UAB)*, ICCI, Barcelona, 2002.

3. Fronteras sexuales y la definición de grupos sociales en torno al género

Clancy-Smith, J.A., and F. Gouda. *Domesticating the Empire: race, gender, and family life in French and Dutch colonialism*. Charlottesville/London: University Press of Virginia, 1999.

Mateo Dieste, J.L. "Amores prohibidos. Fronteras sexuales y uniones mixtas en el Marruecos colonial", Ana Planet (ed.), *Relaciones hispano-marroquíes. Una vecindad en construcción*, Madrid, Ediciones del Oriente y del Mediterráneo, 2006, pp. 128-159.

Nerín, G. *Guinea Equatorial. Història en blanc i negre*. Barcelona: Empúries, 1998.

Rivera Garretas, M.M. "El cuerpo de mujer como barrera cultural: la construcción de lo femenino entre musulmanes, judíos y cristianos (siglos X-XIII)", *El cuerpo indispensable*, Madrid, horas y HORAS, 1996, pp. 17-33.

Stolcke, V. *Racismo y sexualidad en la Cuba colonial*. Madrid: Alianza, 1992.

4. A propósito de las desigualdades entre mujeres - de desigualdades múltiples a 'interseccionalidades' enigmáticas: clase, 'raza', cuerpo, sexo, sexualidad...

Rosaldo, M.Z., "The use and abuse of anthropology: Reflections on feminism and cross-cultural understanding", *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 5 (3), 1980.

bell hooks, *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*, Boston: South End Press, 1981.

"The Combahee River Collective, a Black Feminist Statement", en Eisenstein, Z.R. (eda.), *Capitalist Patriarchy and the Case of Socialist Feminism*, Nueva York: Monthly Review Press, 1979.

Crenshaw, K., "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics". *University of Chicago Legal Forum*, 1989: 14:538-554.

Davis, K., "Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful." *Feminist Theory* 2008: 9:67-85.

5. El cuerpo sexuado: ¿'naturaleza' y/o 'cultura', materia y/o espíritu?

Butler, J., *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "sex"*, Nueva York: Routledge, 1993 (trad. en castellano: *Cuerpos que importan. Sobre los límites materiales y discursivos del 'sexo'*, Barcelona: Paidós, 2002).

Butler, J., "El marxismo y lo meramente cultural", *New Left Review* no.2, mayo/junio de 2000.

Esteban, M.L., *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2004.

Foucault, M., "Scientia sexualis", en M. Foucault, *Historia de la sexualidad*, vol. I, Siglo XXI, Madrid, 1987 (1era ed. 1976).

Fraser, N., "¿De la redistribución al reconocimiento? Dilemas de la justicia en la era 'postsocialista'", *New Left Review* no. 0, enero de 2000.

Laqueur, T., *La construcción del sexo. Cuerpo y género desde los griegos hasta Freud*, Madrid, Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, 1994.

Stolcke, V., "¿Qué tiene que ver el género con el parentesco? en V. Fons, A. Piella y M. Valdés (coords), *Procreación, crianza y género. Aproximaciones antropológicas a la parentalidad*, Barcelona, PPU. Promociones y Publicaciones Universitarias, S.A., 2010.

Stolcke, V. "Homo clonicus. ¿Entre la naturaleza y la cultura?", en R.D. Díaz Cruz y A. González Echevarría (coords), *Naturaleza, cuerpos y culturas. Metamorfosis e intersecciones*, UNAM, México D.F. 2010.

Stolcke, V., "A propósito del sexo," *Política y Sociedad*, 2009: 46 (1 y 2): 43-55.

Stolcke, V., "¿Es el sexo para el género lo que la raza para la etnicidad...y la naturaleza para la sociedad? *Política y Cultura* no. 14: monográfico *Raza/Etnia y Género*, otoño 2000, pp. 25-60.

Stolcke, V., "El sexo de la biotecnología", A. Durán & J. Riechmann (coords), *Genes en el laboratorio y en la fábrica*, Madrid Editorial Trotta, 1998.

Stolcke, V., *Sexualidad y racismo en la Cuba colonial*, Madrid, Alianza Editorial, 1992.

6. Representaciones de género en la producción audiovisual

Carver, T. "Sex, gender and heteronormativity: Seeing 'some like it hot' as a heterosexual dystopia". *Contemporary Political Theory*, 2009, 8(2), pp. 125-151.

Collins, Rebecca L. "Content Analysis of Gender Roles in Media: Where Are We Now and Where Should We Go?", *Sex Roles*, 2011, 64, pp. 290-298.

Goffman, Erving. *Gender Advertisements*. New York: Harper & Row/London: Macmillan, 1979.

Traube, Elizabeth G. *Dreaming Identities: Class, Gender and Generation in 1980s Hollywood Movies*. Boulder, CO: Westview Press, 1992.

Young, Lola. *Fear of the dark: Race, gender and sexuality in the cinema*. New York: Routledge, 2005 [1996].

Análisis de redes sociales

Bibliografía obligatoria:

1. Molina, JL (2011). Los cambios culturales provocados por el software social. *Lychnos* 7(4) : 64-69.

<http://www.fqcsic.es/lychnos/es_ES/articulos/los_cambios_culturales_provocados_por_el_software_social>
[Acceso : 19-4-2013].

2. McCarty, C & JL Molina. "Social Network Analysis". In: Bernard, H.R and C Gravlee, eds. (in press), *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. Walnut Creek, CA: Altamira Press.

Bibliografía recomendada:

- Adler-Lomnitz, Larissa (1975). *Cómo sobreviven los marginados*. Madrid: SigloXXI.

- (1994). *Redes sociales, cultura y poder. Ensayos de antropología latinoamericana*. México: Miguel Angel Porrúa.

- Barnes, John (1954). "Class and committees in a Norwegian Island Parish", *Human Relations*, vol. 7, núm 1 (39-58).

- Borgatti, Stephen (2003). Ucinet 6. <www.analytictech.com> [Consulta: 23-04-03].
- Borgatti, Stephen & Molina, José Luis (2003). "Ethical and Strategic Issues in Organizational Social Network Analysis". *The Journal of Applied Behavioral Science*, 39(03), 16-45.
- Borgatti, Stephen P.; Molina, José-Luis (2005). "Toward ethical guidelines for network research in organizations", *Social Networks* Volume 27, Issue 2, May 2005, Pages 107-117.
- Díaz, Aurelio; Barruti, Mila; Docel, Concha (1992). *Les línies de l'èxit? Naturalesa i extensió del consum de cocaïna a Barcelona*. Barcelona: Laboratori de Sociologia-ICESB, Ajuntament de Barcelona.
- Durston, John (2002). *El capital social campesino en la gestión del desarrollo rural. Díadas, equipos, puentes y escaleras*. CEPAL. <http://www.eclac.cl> [Consulta: 22-04-03]
- Epstein, A.L. (1961). "The network and urban social organization", *Rhodes-Livingstone Journal*, 29 (29-62), reimpreso en Mitchell, Clyde J. (1969). *Social Networks in Urban Situations. Analyses of Personal Relationships in Central African Towns*. Manchester: Manchester University Press..
- Granovetter, Mark (1973). "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology* 78 (6) (1360-1380).
- Kadushin, Charles (1982). "Social Density and Mental Health" en Marsden, Peter V. and Lin, Nan, *Social Structure and Network Analysis*. Beverly Hills / London / New Delhi: Sage Publications. (147-158).
- Krackhardt, David (1990). "Assesing the Political Landscape: Structure, Cognition, and Power in Organizations", *Administrative Science Quarterly*, No. 35 (342-69).
- Lin, Nan (2001). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lozares C., (1996). "La teoría de redes sociales", *Papers*, nº48.
- Lozares C. (2000). "El discurs reticular; més enllà de la classificació", *Revista Catalana de Sociologia*, març, nº 11 pgs. 183-191.
- Lozares C., Verd J.M., Martí J., López P., (2001). "Relaciones, redes y discurso: revisión y propuestas en torno al análisis reticular de datos textuales" *REDES, Revista hispana para el análisis de redes sociales*. ISSN 157 9-0189. Vol. 1
- Lozares C., (2003). "Valores, campos y capitales sociales", *Revista hispana para el análisis de redes sociales*. ISSN 157 9-0189. (Revista electrónica) Vol. 4.
- Lozares C., Verd J. M., Martí J., Lopez P. (2003). "Relaciones, redes y discurso: revisión y propuestas en torno al análisis reticular de datos textuales". *REIS* nº 101 Enero-Marzo 2003. Pgs.175-200.
- Lozares, C. (2003). "Reflexiones metodológicas y sociales a partir del "mundo pequeño" de Milgram", *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*, 5 (10): 48-68.
- Molina, José Luis (2001). *El análisis de redes sociales. Una introducción*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Molina, José Luis y Alba Alayo i Gil (2002). "Reciprocidad hoy: la red de unidades domésticas y servicios públicos en dos colectivos de Vic (Barcelona)", *Endoxa* 15 (165-182).
- Molina, José Luis; Muñoz Justicia, Juan M. y Miquel Domenech (2001). "Redes de publicaciones científicas. Un análisis de la estructura de coautorías", *REDES- Revista hispana para el análisis de redes sociales*. Vol.1,#3, enero 2002.
- Requena Santos, Félix (2003). *Análisis de redes sociales. Orígenes, teorías y aplicaciones*. Madrid: CIS.
- Sheldon Cohen; Ian Brissette; David P. Skoner; William J. Doyle (1999). "Social Integration and Health: The Case of the Common Cold", *JoSS*, Volume 1(3). <http://www.heinz.cmu.edu/project/INSNA/joss/sih.html> [Consulta: 16-09-00].

- Verd, J. M.; Lozares, C. (2000) "La teoria de xarxes socials aplicada a la interpretació d'entrevistes narratives. Una proposta", *Revista Catalana de Sociologia*, 11 (191-6).
- Verd J.M., Lozares C., Martí J., López P. (2000). "Aplicació de les xarxes socials a l'anàlisi de la formació invisible en l'empresa", *Revista Catalana de Sociologia*, nº11 pgs. 87-104
- Wellman, Barry; Yuk-Lin Wong, Renita Tindall, David y Nancy Nazer (1997). "A decade of network change: turnover, persistence and stability in personal communities", *Social Networks* 19 (27-50).

Proyectos I

Bibliografía obligatoria

- 1- Cea D'Ancona MA. (2012) Del método científico al proyecto de investigación. En: *Fundamentos y aplicaciones en metodología cuantitativa*. Madrid, Síntesis, 35-61.
2. Díaz A., ed. (2013) *Memoria del proyecto de investigación*. Bellaterra, UAB, policopiado.
3. Jociles MI. (1999) Las técnicas de investigación en antropología. Mirada antropológica y proceso etnográfico. *Gazeta de Antropología*, 15, texto 15-01.PDF.
4. Pujadas JJ. (2004) Com es fa un projecte. En: Pujadas JJ, Comas d'Argemir D, Roca J. (2004) *Etnografia*. Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya, 313-335.

Bibliografía recomendada

- Allué M. (2003) Cómo se hizo. El trabajo etnográfico. En: *DisCapacitados. La reivindicación de la igualdad en la diferencia*. Barcelona, Bellaterra, 57-64.
- Behar R. (1996) The Vulnerable Observer. En: *The Vulnerable Observer. Anthropology that Breaks your Heart*. Boston, Beacon Press, 1-33.
- Bertaux-Wiame I. (1993 [1983]) La perspectiva de la historia de vida en el estudio de las migraciones interiores. En: Marinas JM, Santamarina C., eds. (1993) *La historia oral: métodos y experiencias*. Madrid, Debate, 267-281.
- Bourgois P. (1996 [1995]) Violating Apartheid in the United States. En: *In search of respect. Selling crack in El Barrio*. New York, Cambridge University Press, 19-47.
- Comelles JM. (1989) Ve no sé dónde, trae no sé qué. Algunas reflexiones sobre el trabajo de campo en antropología. *Arxiu d'Etnografia de Catalunya*, 7, 205-235.
- Contreras P. (2004) Espacios y ciberespacios: el ámbito de la investigación. En: *Me llamo Kohfam. Identidad hacker: una aproximación antropológica*. Barcelona, Gedisa, 53-61.
- Evans-Pritchard EE. (1973 [1949]) Trabajo de campo y tradición empírica. En: Evans-Pritchard EE. (1973 [1950]) *Antropología social*. Buenos Aires, Ediciones Nueva Visión, 79-100.
- Fischer CS. (1982) Appendix A. Methodological Appendix. En: *To dwell among friends: Personal networks in town and city*. Chicago, University of Chicago Press, 267-314.
- Fons V. (1997) Algunes dades sobre el treball de camp entre els endowe. En: *Vora el mar. Organització de la procreació i estructures domèstiques dels endowe de Guinea Equatorial*. Bellaterra, Publicacions de la UAB, 145-164.
- García Jorba JM. (2000) Dificultades al principio. En: *Diarios de campo*. Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 64-71.
- Geertz C. (1987 [1972]) Juego profundo: notas sobre la riña de gallos en Bali. En: Geertz C. (1987 [1973]) *La interpretación de las culturas*. Barcelona, Gedisa, 339-372.

- Greenwood D, González JL, et al. (1989) Contexto intelectual y metodológico. En: *Culturas de Fagor. Estudio Antropológico de las cooperativas de Mondragón*. San Sebastián, Txertoa, 23-34.
- Latour B, Woolgar S. (1995 [1986]) Un antropólogo visita el laboratorio. En: *La vida en el laboratorio. La construcción de los hechos científicos*. Madrid, Alianza, 53-104.
- Leyland A, Barnard M, McKeganey N. (1993) The Use of Capture-Recapture Methodology to Estimate and Describe Covert Populations: An Application to Female Street-Working Prostitution in Glasgow. *BMS, Bulletin de Methodologie Sociologique*, 38, Mar, 52-73.
- Malinowski B. (1975 [1939]) Confesiones de ignorancia y fracaso. En: Llobera JR., comp. (1975) *La antropología como ciencia*. Barcelona, Anagrama, 129-139.
- Mayans J. (2002) Nuevas tecnologías, viejas etnografías (objeto y método de la etnografía en el ciberespacio) *Quaderns ICA*, 17-18, 79-97.
- Medeiros RdeP. (2000) *Hablan las putas*. Barcelona, Virus, 29-52.
- Rosaldo R. (1991 [1986]) Desde la puerta de la tienda de campaña: el investigador de campo y el inquisidor. En: Clifford J, Marcus GE., eds. (1991 [1986]) *Retóricas de la antropología*. Madrid, Júcar, 123-150.
- San Román T. (2004) La opción metodológica. En: San Román T, et al. (2004) *Sueños africanos para una escuela catalana*. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, col. Documents, 21-35.
- Scheper-Hughes N. (1997 [1992]) Introducción. En: *La muerte sin llanto. Violencia y vida cotidiana en Brasil*. Barcelona, Ariel, 13-40.
- Vallverdú J. (2001) Les hipòtesis i el treball de camp. En: *El cant de la devoció. Un estudi antropològic sobre els hare krisna*. Tarragona, Arola, 27-55.
- Viñuales O. (2000) Introducción. En: *Identidades lésbicas*. Barcelona, Bellaterra, 17-41.
- Wacquant L. (2004 [2000]) Prólogo y "Busy" Loui en los Golden Gloves. En: *Entre las cuerdas. Cuadernos de un aprendiz de boxeador*. Madrid, Alianza, 21-28 y 223-242.
- Whyte WF. (1981 [1943]) Appendix A. On the evolution of street corner society. En: *Street Corner Society*. Chicago, The University of Chicago Press, 279-360.